

ואמרין ליה לרבא: וכי לא היינו דרב
הנניא דלעיל?

דתניא: רב הנניא אומר: כזה פיאותר] יהו כל
שורבתי שבת. וכיון שכן, אף בעמוד צריך
שיהיה מרובע כדי שיהא רשות היחיד.

שנינו במשנה: וזה הוא שאמרו: העני מערב
ברגליו.

אמר רבי מאיר: אנו, אין לנו אלא עני.

רבי יהודה אומר: אחד עני ואחד עשיר, לא
אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשיר
שלא יצא ויערב ברגליו:

אמר רב נחמן:

מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה היא במי
שמערב ברגליו ממש, ואומר: שביתתי
במקומי.

כלומר: רבי מאיר, שלא התיר לערב בלא פת
אלא לעני [או למי שבא בדרך שאף הוא
נחשב כעני], הוא אפילו במי שמערב ברגליו
ממש, ואומר "שביתתי במקומי".

ואילו רבי יהודה, שהיקל לערב בלא פת אף
לעשיר, אינו אלא במי שמערב ברגליו ממש
[רש"י לקמן ד"ה תניא כוותיה דרב נחמן].

ובהכי פליגי:

דרבי מאיר סבר, עיקר עירוב הוא בפת
[פירוש, עיקר עירובי רבנן בפת הוה, משום
דמחזי טפי כקונה שם שביתה, ריטב"א],

אבל לערב בלא פת, בין שמערב ברגליו נא-ב
ואומר שביתתי במקומי, וכל שכן אם אינו
מערב ברגליו אלא היה מכיר אילן או גדר
ואומר שביתתי תחתיו, הוא קולא.

ולכן, רק עני [או הבא בדרך שכעני הוא]
הוא דאקילו רבנן עילויה לערב בלא פת,
אבל עשיר שיש לו פת לערב בה לא התירו
לו לערב בלא פת.

ורבי יהודה סבר: עיקר דינו של עירוב
שמועיל לקנות שביתה הוא במערב ברגל,
שאומר תהא שביתתי במקומי, ולפיכך אחד
עני ואחד עשיר שערבו ברגלם קנו.

אבל אם אמר שביתתי במקום פלוני הרחוק
ממני, ולא הניח שם פת, דברי הכל [רבי
מאיר ורבי יהודה] — עני, אין, יכול הוא
לערב כך, אבל עשיר לא.

והא דאמרין במתניתין "וזו היא שאמרו
העני מערב ברגליו"⁷⁵

מאן קתני לה? — רבי מאיר.

ואהיבא קאי? — אאינו מכיר או שאינו
בקי בהלכה.

כלומר: אפילו מי שאינו מכיר ומתוך כך
מערב ברגליו ואומר "שביתתי במקומי", אף
עליו אומר רבי מאיר "וזו היא שאמרו עני
מערב ברגליו", לומר שקולא היא שהקילו
גבי עני לערב באופן זה.

והא דאמרין במתניתין ולא אמרו מערבין

אלא קולא לעני, כן פירש רש"י; והריטב"א
הוסיף עוד פירוש: דכוונת הגמרא על לשון:
מערב "ברגליו", דמשמע דקאי על עירוב ברגליו

דלישנא דרב אחא תפסו להו".

75. דמשמע שעירוב בלא פת אינו עיקר עירוב

בפת אלא להקל על העשיר שלא יצא ויערב
ברגליו [דמשמע דעיקר עירוב ברגליו].

מאן קתני לה? — רבי יהודה, ולא רבי מאיר.

דאילו לרבי מאיר עיקר עירוב הוא בפת,
ואפילו כשמערב ברגליו ממש אינו עיקר
עירוב.

ורב הסרא אמר:

מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה היא במי
שמכיר אילן או גדר ואומר תהא שביתתי
במקום פלוני הנמצא רחוק ממני.

כלומר: לא החמיר רבי מאיר לעשיר שלא
יערב בלא פת, אלא כשאינו מערב ברגליו
ממש.

ורבי יהודה שהיקל אף לעשיר לערב בלא
פת הוא אף במי שאינו מערב ברגליו ממש;
ובהכי פליגי:

דרבי מאיר סבר: כיון שאינו מערב ברגליו
אלא אמירה בעלמא היא, **עני** [או מהלך
בדרך] **אין, עשיר לא.**

ורבי יהודה סבר: אף שאינו עיקר עירוב
[שהוא אינו אלא במי שמערב ברגליו ממש,
רש"י לקמן], ואין כאן אלא אמירה בעלמא
— **אחד עני ואחד עשיר** שאמרו שביתתי
במקום פלוני מהני.

אבל באומר שביתתי **במקומי — דברי הכל,**
אחד עני ואחד עשיר קנו. דעיקר עירוב
ברגל.

והא דאמרינן במתניתין: **וזו היא שאמרו**
העני מערב ברגליו.

מאן קתני לה? — רבי מאיר.

ואהייא קאי? אהה: מי שבא בדרך וחשכה
ואמר שביתתי בעיקרו של אילן.

כלומר: כיון שאמרנו שלא החמיר רבי מאיר
על העשיר אלא במי שאינו אומר "שביתתי
במקומי", על כרחנו מה שנאמר במשנה: וזו
היא שאמרו "העני" — ולא העשיר —
מערב ברגליו, מיירי במי שאמר שביתתי
בעיקרו של אילן.

דאילו במי שאמר "שביתתי במקומי" אף
לרבי מאיר אינו דוקא בעני.

וכיון שכן, על כרחנו נידחק שבבא זו לרבי
מאיר בלבד קאי, ואף דמה דקתני "וזו היא
שאמרו" העני מערב ברגליו — דמשמע
שעירוב זה אינו עיקר עירוב — מצי קאי
שפיר אף לרבי יהודה, שהרי לכולי עלמא
אינו עיקר עירוב. אפילו הכי, כיון דקתני
"העני" מערב ברגליו ולא העשיר, רבי מאיר
היא.

והא דאמרינן במתניתין: **ולא אמרו מערבין**
בפת אלא להקל על העשיר שלא יצא ויערב
ברגליו.

מאן קתני לה? — על כרחנו דברי הכל הוא.

ואינו המשך לדברי רבי יהודה, ולא קאי כלל
על "שביתתי במקום פלוני" שנחלקו בו רבי
מאיר ורבי יהודה; ומשום, שלשון זה משמע
שעיקר העירוב הוא בלא פת, וזה לא שייך
אלא כשאומר "שביתתי במקומי", דכשאומר
"שביתתי במקום פלוני" אף לרבי יהודה
מהני אף לעשיר, מכל מקום אינו עיקר
עירוב.

ובאנשי בית גוריון בארומא [שם מקום] שהיו מחלקים בשבת גרוגרות [תאנים יבשות] וצימוקין לעניים בשני בצורת.

והיו באין בערב שבת עניי כפר שיחין ועניי כפר חנניה — הרוצים ללכת בשבת לארומא [הרחוקה ממקומם פחות מארבעת אלפים אמה] כדי לקבל את הגרוגרות — ושוהים ומחשיבין על יד סוף התחום, וקונים שביתה שם, וחוזרים לביתם, ולמחרת משכימים ובאים לארומא, כיון שקנו שביתה על הדרך.

הרי שהותר להם להחשיך על התחום ולומר: "שביתתי במקומי", ולא הוצרכו ליתן שם פת, אף על גב דכעשירים הם לענין עירוב. שבודאי יש להם בביתם כדי מזון שתי סעודות הנצרך להם לעירוב.

ומוכח כדעת רבי יהודה, שעיקר עירוב ברגל ואין צריך פת אפילו לעשיר, [רש"י].

אמר רב אשי: מתניתין [דלקמן] נמי דיקא כרב נחמן [שאמר לרבי יהודה רק עני מצי לומר שביתתי במקום פלוני].

דקתני [ביאור המשנה כאן הוא על פי לשונו השני של רש"י לקמן]:

מני שיצא [אפילו יציאה כל דהו] מביתו בערב שבת כדי לילך לעיר שמערבין לה [שיכולין לערב כדי לבוא לאותה עיר בשבת], לפי שאינה רחוקה מעיר המוצא ארבעת אלפים אמה, והחזירו חברו מן הדרך.

ואמר היוצא לדרך "תהא שביתתי במקום מסוים שבסוף התחום" — הוא מותר לילך בשבת לאותה העיר וכל בני העיר אסורים [מפרש לה הגמרא ואזיל], דברי רבי יהודה.

וכיון שכן מתפרשת בבא זו על מי שאומר "שביתתי במקומי", ללמד: דלכולי עלמא אפילו עשיר מערב כן, כיון שהוא עיקר עירוב.

תניא כוותיה דרב נחמן [דאמר: שלרבי מאיר אפילו עירוב ברגליו ממש מהני רק לעני; והאומר שביתתי במקום פלוני ולא הניח שם פת, אפילו לרבי יהודה מהני רק לעני]:

אחד עני ואחד עשיר מערבין [כלומר: יכולין לערב] בפת; ולא יצא עשיר חוץ לתחום [היינו בסוף התחום, או בתוך ארבע אמות מחוץ לתחום של אלפיים אמה, רש"י] ויאמר: תהא שביתתי במקומי.

לפי שלא אמרו מערבין ברגל אלא למי שבא בדרך וחשכה [דהוה עני], דברי רבי מאיר.

הרי למדנו, שאף לערב ברגליו ממש לא הקיל רבי מאיר אלא לעני, וכדעת רב נחמן.

רבי יהודה אומר: אחד עני ואחד עשיר מערבין [יכולין לערב] ברגל, ויצא עשיר אם ירצה חוץ לתחום ויאמר תהא שביתתי במקומי.

הרי למדנו, שאין העשיר מערב בלא פת אלא כשמערב ברגליו ממש, מדאמר רבי יהודה שיצא חוץ לתחום, ולא אמר שיאמר "שביתתי במקום פלוני".

וזה הוא עיקרו של עירוב!

והתירו חכמים לבעל הבית לשלח עירובו ביד עבדו או ביד בנו או ביד שלוחו בשביל להקל עליו.

אמר רבי יהודה: מעשה באנשי בית ממל

לו משנתנו ובכללה מה שאמר רבי יהודה
"אחד עני ואחד עשיר".

אמר ליה רב לרב חייה בר אשי: **פיים בה נמי** [המשך ואמור לו]: **הלכה כרבי יהודה**, וכדעת רב נחמן בדעת רבי יהודה שאין מועיל לעשיר לקנות שביטה בלא פת אלא כשאומר "שביתתי במקומי"⁷⁶.

רבה בר רב הונן הוה רגיל דאתי בכל שבת **מארטיבנא** [שם מקום] **לפומבדיתא** שהיו רחוקים זה מזה יותר מתחום שבת,

אמר, כלומר, היה רגיל לומר בערב שבת: **נא-א תהא שביתתי בצינתא** [מקום מסוים ומוגדר הנמצא בין תחומי ארטיבנא ופומבדיתא], כדי להתיר לו לילך לשם בשבת.

אמר ליה **אביי: מאי דעתיך** [מפני מה אתה סבור] שיועיל לך לקנות שביטה באמירה ומבלי שתערב ברגליך אף שעשיר אתה?

אם משום דקיימא לן דכל מקום שנחלקו **רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה**, ואמר **רב חסדא: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה** במתניתין דידן היא על אדם הנמצא בביתו ואומר שביתתי **במקום פלוני**, ולרבי יהודה יכול עשיר לומר "שביתתי במקום פלוני"?!

והא איכא **רב נחמן דפליג** על רב חסדא ואומר דבנמצא בביתו ואומר שביתתי במקום פלוני כולי עלמא מודו דמהני רק לעני.

והוינן בה: **מאי שנא איהו** שמותר ללכת לאותה העיר בשבת **ומאי שנא אינהו** [בני העיר] שאסורים ללכת לאותה עיר בשבת?

ואמר רב הונא: **הכא כמאי עסקינן, כגון שיש לו שני בתים** בשתי הערים הללו ויש **שני תחומי שבת** [ארבעת אלפים] **ביניהם** של בתים אלו [ריטב"א];

איהו [בעל הבתים] **כיון דנפקא ליה לאורחא** ויצא מעירו על מנת להגיע קודם השבת לביתו שבעיר הסמוכה [ולא על מנת לערב, רש"י], הוה ליה **עני**, כשאר הולכי דרכים שאין עמהם פת, ומותר לו לקנות שביטה על ידי שיאמר "שביתתי במקום פלוני מסוים" שבין התחומין.

וכיון שאמר שתהא שביתתו שם [על פי רש"י בסוגיא לקמן, שלא על פי דבריו כאן], הולך בשבת עד לאותה העיר.

ואילו **הנך** [שאר בני העיר] אפילו אם אמרו שביתתנו במקום פלוני לא קנו שביתה, כי **עשירים נינהו**, כיון שנמצאים בביתם וודאי שיש להם פת.

אלמא, אפילו לרבי יהודה, **כל היכא שמערב במקום פלוני, עני אין, עשיר לא**.

ומסקינן: **שמע מינה!**

מתני לה **רב חייה בר אשי לחייה בר רב קמיה דרב:**

"**אחד עני ואחד עשיר**", כלומר: היה שונה

76. כן פירש רש"י; וראה במהרש"א שביאר

ממש, ואפילו הכי רק עני הוא שמערב ולא עשיר.